

SOSYAL DAYANIŞMA VAKIFLARI

Yrd. Doç. Dr. Nermin BERKİ
(A.Ü. Hukuk Fakültesi)

4 Haziran 1986 Tarihli ve 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu

Kanunun Amacı : 1) Fakrû zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek, 2) Sosyal adaleti pekiştirici tedbirleri alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edlimesini sağlamak, 3) Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek olarak birinci maddede yer almıştır.

Fakrû zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunanlar kanunun ikinci maddesinde 1) «Kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tâbi olmıyan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almıyan (2022 sayılı Kanuna göre aylık alan kişiler dahil) vatandaşlar ile 2) geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçebilecek kişiler» olarak tanımlanmışlar ve kanunun kapsamına alınmışlardır.

Kanunun 3. maddesinde Kuruluş Başkanı altında «Bu Kanunda öngörülen hizmetlerin gerçekleştirilmesi için Başbakanlığa bağlı ve T.C. Merkez Bankası nezdinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuştur.» hükmü yer almaktadır. Fon bir Genel Sekreter başkanlığında çalışmalarına başlamıştır. Fonun Gelirleri 4. maddede gösterilmiştir.

a) Kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak olan fonlardan Bakan-

lar Kurulu kararlarıyla % 10'a kadar aktarılacak miktardan,

b) Bütçeye konulacak ödeneklerden,

c) Orman emvali satış hasılatından aktarılacak % 5'lik miktardan,

d) Trafik para cezası hâsılatının yarısından,

e) Yıllık beyanname veren Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin, hesaplanan gelir veya kurumlar vergisine ilave olarak ödeyecekleri yüzde birlik miktardan, (mükelleflerce ödenen bu miktar vergi uygulamasında gider yazılmaz.)

f) TRT reklam gelirlerinden aktarılabilecek %30'luk miktardan,

g) Petrol ürünlerinin satışlarından her kilogram için kesilecek 1'er liradan, (bu miktarı 5 katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.)

h) Her nevî bağış ve yardımlardan,

i) Diğer gelirlerden,

Teşekkül eder.

Bu maddeye göre (d ve e bentleri hariç) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu için tahsil edilen veya aktarılması yapılan miktar, tahsil veya aktarmayı takip eden ayın en geç 15'ine kadar T.C. Merkez Bankası nezdindeki fon hesabına yatırılmak zorundadır.

Bu maddenin (e) bendi gereğince, yıllık beyanname veren Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin ödemeleri gereken miktar sözkonusu mükellefler tarafından hesaplanır.

Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri tarafından fona ödenecek meblağın tarh, tahakkuk ve ödenmesine dair usul ve esaslar hakkında, gelir ve kurumlar vergisinin tarh, tahakkuk ve ödenmesine ilişkin hükümleri uygulanır.

Bu maddenin (d) ve (e) bentleri uyarınca vergi daireleri ve saymanlıklarca tahsil edilen fona ait paralar, tahsilatın yapıldığı ayı takip eden ayın sonuna kadar Maliye ve Gümrük Bakanlığınca belirlenecek esaslara göre, T.C. Merkez Bankasındaki fon hesabına gönderilir.

Fonun Çalışma Usul ve Esasları 5. maddede gösterilmiştir. Bu maddeye göre «Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun Çalışma Usul ve Esasları ile toplanacak kaynakların Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıflarına dağıtım esasları YÖNETMELİK'le tesbit edilecektir.»

Söz konusu yönetmelik 17 Temmuz 1986 tarihinde «Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Yönetmeliği» adı altında yayınlanmıştır.

Yönetmeliğin 1. maddesinde 3294 sayılı Kanuna göre kurulmuş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun çalışma usul ve esasları ile toplanacak kaynakların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına dağıtım esaslarının tesbit edileceği belirtilmektedir.

Yönetmelikle, söz konusu fonda toplanan kaynakların Vakıflara dağıtımına karar vermek üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu kurulmuştur.

Kurul, Başbakan tarafından görevlendirilecek bir Devlet Bakanının başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarı ve Başbakanlık Vakıflar Genel Müdüründen teşekkül eder.

Kurul Kararları Başbakanın onayı ile yürürlüğe girer. Kurul ayda bir defa olağan olarak toplanır. Başbakanın veya Devlet Bakanının daveti üzerine olağanüstü toplantı yapılması mümkündür.

Yönetmeliğe göre Fonun ve Kurulun sekreteryaya hizmetleri Başbakanlıkça yerine getirilir. Sekreteryaya fonla ilgili evrak ve defterleri tutmak, gelirlerin zamanında toplanmasını temin etmek, Fon bütçesini ha-

zırlamak ve muhasebesini tutmak, evrak ve yazışma işlerini yürütmek toplanan gelirlerin vakıflara dağılımını zamanında yerine getirmek ve Başbakanlık Yüksek Denetleme Kuruluna denetim konusunda yardımcı olmakla görevlidir. Yönetmeliğin 6. maddesinde Fon gelirlerinin T.C. Merkez Bankasında açılan hesapta toplanacağı belirtilerek, Merkez Bankası fonda toplanan miktarı, gelirlerin toplanmasındaki aksaklıkları muntazaman sekreteryaya bildirmek ve ayrıca sekreteryanın talimatı doğrultusunda vakıfların mahalli bankalardaki hesaplarına gecikmeksizin aktarmakla zorunlu kılınmıştır.

Yönetmeliğe göre fonda toplanan kaynaklar, Kurulun kararı üzerine T.C. Merkez Bankası vasıtası ile; Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı tarafından çıkartılan gelir ortaklığı ve hisse senedi ile Devlet tahvil ve hazine bonoları satın alınması ve bankalarda hesap açtırılması suretiyle değerlendirilebilecektir.

Fonun gelirlerinin dağıtım esasları Yönetmelikte şu şekilde düzenlenmiştir :

Fon'da toplanan kaynaklar, Kurul kararı ve Başbakanın onayı ile vakıflara aktarılır. Aktarmada il ve ilçenin gelişmişlik kriteri dikkate alınarak,

a) Fakrû zaruret içinde ve muhtaç durumda olan kişilere dağıtılmak üzere il ve ilçelerde kurulu vakıflara yapılacak aktarmalarda; o yerin nüfusu,

b) Mahalli halkın vakıflara yaptığı bağış ve teberruların miktarı,

c) Geçici olarak bir yardım ve eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale gelebilecek, üretken duruma geçebilecek kişilere dağıtılmak üzere il ve ilçelerde kurulu vakıflara yapılacak aktarmalarda işsizlik durumu,

d) Kanunun amacına uygun olarak vakıflar tarafından hazırlanacak ve sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik edecek mahiyetteki projeler gözönünde tutulur.

Fonun, denetimini Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'na veren Kanunun 6. maddesine paralel olarak, Yönetmeliğin 9 ncu maddesinde Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun fon hesap ve işlemlerini denetliyeceği belirtilmekte ve sekre-

teryanın bu denetim için bütün evrak ve kayıtları ibraz etmekle ve denetime yardımcı olmakla yükümlü kılınmaktadır.

Bakanlar Kurulu'nun 29 Temmuz 1986 tarih ve 10804 sayılı kararı ile Savunma Sanayi Geliştirme ve Destekleme Fonu hariç, 14.6 1986 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, Tanıtma Fonu ve Afetler Fonu gelirlerinin % 5'i ile kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak diğer fonların gelirlerinin % 10'unun, bu gelirlerin elde edildiği ayı takip eden ayın en geç 15'ine kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun T.C. Merkez Bankası nezdindeki hesabına aktarılmasını kararlaştırılmıştır.

Kanunun 7 nci maddesinde Fonda toplanan kaynağın ülke çapında ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdî ve aynı olarak dağıtılmak ve bu kanunun amacına uygun olarak faaliyet ve çalışmalarda bulunmak üzere her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının kurulacağı öngörülmektedir.

Mülkî idare amirleri vakfın tabii başkanı olup, illerde; belediye başkanı, emniyet müdürü, defterdar, millî eğitim gençlik ve spor il müdürü, sağlık ve sosyal yardım il müdürü ve müftü; ilçelerde, belediye başkanı, ilçe emniyet üst görevlisi, mal müdürü, millî eğitim gençlik ve spor ilçe müdürü, sağlık ve sosyal yardım bakanlığının ilçe üst görevlisi ve müftü vakfın mütevelli heyetidir.

Vakif senetleri mahalli en büyük mülkî idare amiri tarafından Medenî Kanundaki hükümlere göre tescil ettirilir.

Her faaliyet dönemi için il ve ilçelerde hayırsever vatandaşlar arasından valinin seçeceği üçer kişi mütevelli heyetinde görev alırlar. Kanunun 8. maddesine göre bu vakıfların gelirleri

a) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan aktarılacak miktarla,
b) Mahallî idare bütçelerinden % 2 oranında ayrılacak paydan, (köyler hariç)
c) Her nevî fitre, zekât, kurban derileri ve bağırsak yardımlarından, (bu bende göre elde edilecek nakdî ve aynı gelirin toplanması ve Türk Hava Kurumu, Türkiye Kızılay Derneği, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Diyanet Vakfı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları arasında paylaşılması usul ve esasları bir yönetmelik ile düzenlenir.)

d) İşletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirlerden,

e) Diğer gelirlerden
Teşekkür eder.

Bu maddenin c bendindeki gelirlerin YHK, T. Kızılay Derneği, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Diyanet Vakfı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları arasında paylaşılması usul ve esaslarını düzenleyen yönetmelik 17 Temmuz 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu kanunla kurulan Fon ve Vakıflar; İktisadi işletmeler hariç kurumlar vergisinden, yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden, yapacakları her türlü muameleler dolayısı ile Damga Vergisinden muaftır.

Fona yapılacak bağış ve yardımlar her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.